

STANISŁAW GRODŹ SVD
Instytut Teologii Fundamentalnej KUL

TRZECIA KONFERENCJA
EUROPEJSKIEGO TOWARZYSTWA TEOLOGII MIĘDZYKULTUROWEJ
I STUDIÓW MIĘDZYRELIGIJNYCH (ESITIS)

W ciągu sześcioletniej historii istnienia *European Society for Intercultural Theology and Interreligious Studies* (ESITIS) jego członkowie po raz trzeci zebrali się na konferencji, której tytuł brzmiał: *The Study of Religions in a Changing Europe: Integrity, Translation and Transformation*. Konferencja odbyła się w Stambule w dniach 26-29 kwietnia 2011 r. i zgromadziła ponad 70 uczestników z różnych ośrodków akademickich Europy. Liczbę uczestników konferencji o dalsze ok. 60 osób zwiększyło połączenie konferencji ESITIS z prowadzonym przez *Trinity College* w Dublinie *European Intensive Programme* dla doktorantów z kilkunastu uniwersytetów Europy. Tegoroczna konferencja została zorganizowana przez *Trinity College* w Dublinie i Wydział Teologii Uniwersytetu Marmara z anatolijskiej części Stambułu. Obrady odbywały się w pomieszczeniach należących do stambulskiej uczelni.

Program konferencji składał się z 9 sesji, z których dwie (trzecią i siódmą) przeznaczono na prezentację dwudziestominutowych komunikatów w 7 równoległych grupach, a jedną (pierwszą) na powitanie uczestników i inauguracyjny wykład profesora filozofii religii Mehmeta Aydina na temat stosunków międzykulturowych i międzyreligijnych w Stambule. Sesję drugą zatytułowano: „Rozliczając się z przeszłością. Historyczne narracje o religijnej różnorodności w zachodniej i południowo-zachodniej Europie”. W jej ramach zaprezentowano trzy referaty. Thomas Bremer, profesor ekumenizmu i studiów nad problematyką pokoju w Instytucie Ekumenicznym Wydziału Teologii Katolickiej Uniwersytetu w Münster, porównał odzwierciedloną w architekturze Münster i Stambułu, różnorodność religijną i zmagania poszczególnych grup religijnych (także w ramach tej samej tradycji religijnej) w okazywaniu własnej siły przez architekturę. Önver A. Certez, psycholog religii z Uniwersytetu w Uppsali, przedstawił referat pt. *Asyryjskie spojrzenie na Turcję z perspektywy migracyjnej – tworzenie Innego*. W trzecim referacie Angeliki Ziaka z Uniwersytetu Arystotelesa w Salonikach mówiła o muzułmańskich mniejszościach w Grecji.

W sesji czwartej drugiego dnia konferencji zaprezentowano trzy kolejne referaty. Sesję zatytułowano „Dynamika władzy, ukryte interesy, zmieniające się autorytety”. Wprowadzający referat pt. „*Coś, co wydaje mi się tak dobre, nie może być złe*”. *Autorytet religijny i podejście subiektywne* wygłosiła Kajsa Ahlstrand z Uniwersytetu w Uppsali. Następnie Hans-Joachim Sander, profesor dogmatyki w Wydziale Teologicznym Uniwersytetu w Salzburgu wygłosił referat pt. *Zglobalizowana bezsilność*

(powerlessness) heterotopicznego obywatela. Locus dla publicznego autorytetu religii. Sesję zakończyło wystąpienie Zilki Spahić-Šiljak z Uniwersytetu w Sarajewie pt. *Negocjowanie relacji sił: dialog wieloreligijny między naukowcami i społeczeństwem obywatelskim w Bośni i Hercegowinie*.

Sesja piąta składała się z dwóch wystąpień. Najpierw David Cheetham z Uniwersytetu w Birmingham mówił nt. *Nauczanie teologii i religii oraz badania nad teologią i religią w Wielkiej Brytanii z odniesieniem do doświadczenia Birmingham*. Następnie Ina Merdjanova z *Trinity College* w Dublinie (a wcześniej z Uniwersytetu w Sofii) przedstawiła problemy związane z uczeniem i badaniami nad teologią i religią w Bułgarii. Tego samego przedpołudnia w sesji szóstej uczestnicy usłyszeli trzy dalsze wystąpienia. Oddbjørn Leirvik z Wydziału Teologii Uniwersytetu w Oslo przedstawił zarys swojej wizji badań teologicznych i religioznawczych w referacie pt. *Międzyreligijne badania i wieloreligijne wydziały teologii*. Na ten referat krótko odpowiedział Yassir Ellethy z Wolnego Uniwersytetu w Amsterdamie. Jako trzeci referat pt. *Centrum Badań Religioznawczych i Prawno-Kanonicznych trzech mono-teistycznych religii (mozaistycznej, chrześcijańskiej i islamskiej)* wygłosił Nicolae Dură z Uniwersytetu Owidiusza w Konstancy. Sesja ósma (wieczorna) składała się z dwóch referatów. Norbert Hintersteiner z *Trinity College* w Dublinie wygłosił referat pt. *Religie w tłumaczeniu koncentrując się na możliwości i niemożliwości tłumaczenia Biblii i Koranu na inne języki*. Następnie Maureen Junker-Kenny także z *Trinity College* w Dublinie przedstawiła referat pt. *Tłumaczenie jako wymóg racji publicznej oraz tradycji „wiary szukającej zrozumienia”*.

Końcowa, dziewiąta sesja podjęła inny, bardzo aktualny temat: islam w Europie/euroislam. Safet Bektović z Wydziału Teologii Uniwersytetu w Kopenhadze poruszył główne zagadnienie sesji nadając mu duńską i bośniacką perspektywę. Referat Tahira Abbasa z Uniwersytetu Stambulskiego dotyczył mniejszości muzułmańskich i rozwoju brytyjskiego islamu w kontekście po 11 września. Ostatnim referatem konferencji było wystąpienie Riem Spielhaus z Wydziału Teologii Uniwersytetu w Kopenhadze pt. *Przyszłe wyzwania islamu w Europie*. Sesję i całą konferencję zakończyła krótka dyskusja panelowa z udziałem trójki referentów ostatniej sesji oraz Angeliki Ziaka i Iny Merdjanovej.

Program konferencji był niezwykle intensywny. Nie wszystkie referaty posiadały jednakową wyrazistość i jasność. Wynikało to jednak nie tyle z wad ich struktury czy stylu, co raczej z trudności związanych z poszukiwaniem nowych koncepcji i rozwiązań, np. studiów międzyreligijnych. Skupiając się na kwestii edukacji teologicznej i religijnej, zwracano uwagę na niebezpieczne procesy traktowania wiedzy i procesu nauczania wyłącznie jako środków do celu, tzn. nadawania im znaczenia wyłącznie utylitarne. Obserwowalne tendencje ze strony rządów niektórych krajów Europy wydają się prowadzić do likwidacji uniwersyteckich przestrzeni i platform wymiany myśli, które nie mają bezpośredniego zastosowania w gospodarce. Jednocześnie zwracano uwagę na to, że czołowi myśliciele dostrzegają (na nowo) pozytywną rolę odgrywaną w funkcjonowaniu społeczeństwa i państwa przez religię. Podkreślano też konieczność transformacji edukacji nie tylko religioznawczej, ale także teologicznej w kontekście europejskiej wieloreligijności.

ESITIS powstało z inicjatywy uczonych z północno-zachodniej Europy, ale poszerza grupę swoich członków o badaczy z pozostałych części Europy. Połączenie tegorocznej konferencji z doktoranckim Intensywnym Programem oraz zaakcentowanie kontekstu bałkańskiego z zaangażowaniem badaczy z Turcji na pewno posłużyło do zwiększenia zainteresowania działalnością stowarzyszenia. Mimo swojej skomplikowanej i być może nie do końca dla wszystkich jasnej nazwy, stowarzyszenie zrzesza badaczy problematyki religijnej, którzy są obeznani (mniej lub bardziej) z teologią, a przynajmniej słowo „teologia” nie wywołuje w nich reakcji alergicznej. Znaczące jest także to, że konferencja gromadzi teologów z europejskich wydziałów teologicznych, w których teologia przestała być domeną duchownych. To nie znaczy, że dystansuje się od nich, tudzież że jest im wroga, albo że dystansuje się od eklezyjalnego autorytetu. Nie jest jednak utożsamiana z „niezdobytą” („wydzieloną”) domeną duchownych. Znaczące jest przy tym to, że teologia stanowi przedmiot szerokich zainteresowań członków stowarzyszenia i uczestników konferencji.

Jednym z istotnych wymiarów zainteresowań członków ESITIS są zagadnienia dotyczące obecności i rozwoju islamu w Europie oraz kontaktów chrześcijańsko-muzułmańskich. Niniejsza konferencja ponownie wyraźnie to ukazała, jednocześnie silnie akcentując poszerzanie perspektywy badań nad islamem na całą Europę łącznie z Turcją. Warto dodać przy okazji, że nad uwzględnianiem tej poszerzonej perspektywy od pewnego czasu pracuje np. Centre for European Islamic Thought na Wydziale Teologii Uniwersytetu w Kopenhadze. Wysiłki takie dostrzega się także w innych inicjatywach, np. konferencji zorganizowanej przez Heythrop College w marcu 2011 r. w Londynie.

KS. KRZYSZTOF KAUCHA

Instytut Teologii Fundamentalnej KUL

MIĘDZYKONFERENCJA
„DANGEROUS LIAISONS.
THEOLOGY, SOCIAL SCIENCES AND MODERNITY”
(NIEBEZPIECZNE ZWIĄZKI.
TEOLOGIA, NAUKI SPOŁECZNE I/A NOWOCZESNOŚĆ)

Ta jednodniowa konferencja została zorganizowana przez Centrum Myśli Jana Pawła II w Warszawie i Instytut Socjologii UW. Odbyła się 12 kwietnia 2012 r. w siedzibie tego centrum przy ul. Foksal 11. Obrady toczyły się w całości po angielsku.